

Colòmbia

written by Josep M. Boixareu Vilaplana | 18 d'octubre de 2025

L'any 1975 vaig sortir de Caracas per volar cap a Bogotà fent transbord a Panamà, on vaig haver d'estar-me una bona estona en la zona de trànsit. Abans d'arribar a Bogotà l'avió va sobrevolar un paisatge verd que semblava planer. Era la sabana de Bogotà, capital de Colòmbia, situada a 2.600 m d'altura. Sabia que a l'aeroport m'esperaria el director de Planeta Colombiana, Sr. Reyner, i allí era anunciant-me que un senyor que deia ser familiar meu també m'esperava. D'entrada em vaig quedar molt sorprès, fins que cara a cara, ell més gran que jo i amb una barba respectable, em va dir que era l'oncle de la meva dona, fra Josep, a qui havien informat que jo arribaria en aquell vol. Va venir expressament de Letícia, a l'extrem sud de Colòmbia, en plena selva amazònica, per trobar-se amb mi després de molts anys d'estar-se a Colòmbia sense veure cap familiar. Ens vam donar una forta abraçada i vam quedar per anar-lo a visitar a la residència on s'estava. Reyner em va dur directament a l'hotel Tequendama, el millor de Bogotà en aquella l'època i que el meu pare m'havia recomanat.

En entrar, a la recepció, a més de fer els tràmits habituals, vaig dipositar els dòlars i xecs de viatge que aleshores s'utilitzaven –encara no existien les targetes de crèdit– a les caixes de seguretat i vaig bescanviar els xecs de viatge en moneda del país pel valor que estimava podia necessitar els primers dos o tres dies. Aquestes operacions les faria en cada país on havia d'anar. Aquella tarda em quedaria a l'hotel a fi d'adaptar-me a l'altura de la ciutat. Un cop acomodat a l'habitació, vaig seure davant d'una tauleta on hi havia diversos fulletons informatius. N'hi havia un que destacava. Es referia a les mesures de seguretat que havies d'adoptar a la ciutat. Jo ja tenia antecedents sobre la perillositat de Bogotà, però el que vaig llegir en aquell paper em va imbuir més por que tranquil·litat. Tant és així que vaig posar tots

els passadors i cadenes que hi havia a la porta d'entrada tot arrossegant un armari de fusta i col·locant-lo al darrere. No vaig baixar ni a sopar i vaig sentir una soledat com mai a la vida.

L'endemà havia d'anar per feina i en un taxi em vaig presentar, com havíem quedat, a les oficines de Planeta Colombiana, llavors el nostre distribuïdor a Colòmbia. Allí, Reyner em va presentar totes les persones amb qui havia de tenir relació: cap comercial, promotors, venedors i administratius. Amb ells, un a un, vaig tenir successives reunions. Em va cridar l'atenció que, mentre estàvem units, cada mitja hora aproximadament, passava una senyora convidant-te a un cafè, *le provoca un tintico?*. Allí al cafè li deien *tinto*, se'l prenien com l'aigua i aquella senyora en tota la jornada no feia altra cosa que carregar la safata de *tinticos* i oferir-los a tothom, treballadors, clients o convidats. Al migdia, Reyner i un altre directiu de l'empresa em van convidar a dinar i tot seguit a donar una volta per Bogotà. Feia bona temperatura i jo anava al seient del copilot amb el braç recolzat a la finestra, amb el vidre abaixat com acostumàvem a fer per Barcelona. De seguida un dels acompanyants em van dir que no ho fes allò de treure el braç per la finestra que allí a més d'un per traure-li l'anell li havien tallat el dit. M'anava imposant del que s'hi donava per aquells verals. Al vespre em van deixar a l'hotel on vaig sopar.

En acabar vaig preguntar a recepció si era segur sortir a donar un tomb pels voltants. Em van dir que ho podia fer si no m'allunyava gaire de l'hotel per unes galeries adjacents. Així que vaig gosar sortir a estirar les cames amb els ulls ben oberts. No vaig tenir cap problema. Tan sols em van sorprendre dues o tres vegades uns homes que paraven la mà on desplegaven un mocador per oferir-me maragdes d'un verd preciós. Naturalment, no en vaig comprar cap. L'endemà ho vaig comentar a Planeta i em van dir que no comprès mai maragdes pel carrer,

que si me n'interessaven farien venir a l'oficina un joier de la seva confiança per poder triar-ne; així ho feien amb el jove José Manuel Lara quan hi anava amb la seva dona. Dies després van fer venir el joier i li'n vaig comprar unes poques a uns preus increïblement econòmics. En visites posteriors a Bogotà les ofertes pel carrer van anar canviant de productes. Les mines de maragdes les havien ensorrat les guerrilles que abundaven pel país. El següent producte que m'oferien era coca, un polsim blanc també embolicat en mocadors. Més endavant, quan el *peso colombiano* estava alt respecte del dòlar, t'oferien canviar amb condicions més avantatjoses que als bancs o al mateix hotel. També em van aconsellar que no els acceptés car els pesos podien ser falsos.

La primera vegada, aquell 1975, els dies següents els vaig dedicar a visitar llibreries pel meu compte. Malgrat que gairebé totes estaven ubicades en llocs centrals, vaig preferir anar de taxi en taxi. La gran i bona sorpresa que vaig tenir va ser constatar el gran nombre de llibreries que hi havia a la capital i, endemés, ben nodrides de llibres i unes quantes especialitzades en llibre tècnic que era el que a mi m'interessava. Com a gran llibreria general recordo la Herder que tenia tota mena de llibres, inclòs el tècnic i científic. No recordo, a l'època, tantes i tan bones llibreries ni a Barcelona ni a Madrid. Vaig recordar que durant molts anys Bogotà havia estat coneguda com l'Atenes d'Amèrica, fet que vaig comprovar amb tota la raó. Vaig visitar moltes llibreries de les quals ja no en recordo el nom de totes. Sí que en tinc a la memòria tres. Dues de tècniques: la Libreria del Ingeniero i la Bucholtz, on hi vaig trobar els nostres llibres, el que demostrava que Planeta en feia una bona distribució i, per descomptat, els cobraments es feien en els terminis acordats.

Cas a banda mereix la Libreria Panamericana que, malgrat que aleshores venia llibres de segona mà, el meu pare m'havia dit que no deixés de visitar, ja que l'amo era un bon amic seu,

Carlos Federico Ruiz. Un dilluns al matí m'hi vaig presentar i vaig demanar per ell. La recepcionista que em va atendre em va dir amb tota naturalitat: *Don Carlos Federico hoy no se encuentra porque ayer estuvo de juerga*. Em trobava a Llatinoamèrica. En aquella i altres ocasions el vaig tornar a visitar. Amb el temps havia desenvolupat de tal manera el negoci que es va convertir en un gran llibreter, distribuïdor i editor. Tant és així que un bon dia em vaig assabentar que havia estat segrestat per una de les guerrilles; el van tenir retingut més d'un any fins que devien arribar a un acord pel rescat i el van alliberar. Al cap d'uns anys me'l vaig trobar a la FIL de Guadalajara, Mèxic, i estava molt desmillorat malgrat el tractament psicològic al qual havia estat sotmès. El seu negoci, però, continuava endavant.

Una tarda Planeta em va posar a la meua disposició cotxe i xofer perquè em dugués als llocs més interessants de Bogotà. De primer em va dur al Museo del Oro, d'una riquesa impressionant tant des del punt de vista històric-arqueològic com de les peces d'or que allí s'hi exhibeixen. Per a mi el més interessant van ser les figuretes i relleus originalment fets per artistes de l'època precolonial. No en recordo més, fa cinquanta anys llargs, però encara em pesen al cap aquelles filigranes i altres peces, sempre en or. El xofer em va passejar per la plaça Bolívar, centre neuràlgic de la ciutat i del barri antic, de dimensions considerables. Crec que no hi vaig tornar en cap altre viatge, recordo especialment la catedral i dues belles construccions adjuntes que devien ser el Sagrario i el palau arquebisbal. Aquell bon home em va explicar que estàvem en un quadrat limitat per no sé quines *carreras* i *calles*. Bona part de Bogotà és com un eixample. Les *carreras* són les vies que van en direcció nord-sud i les *calles* les que van d'est a oest. Això em va ajudar a orientar-me els següents dies.

Colòmbia és un país interessantíssim per moltes raons. El nivell cultural reflectit en l'apel·latiu de Bogotà com

l'Atenes d'Amèrica crec que ha fet que hagi tingut bons polítics; he conegut un parell de presidents en ocasions molt diferents. Malgrat els problemes que han suposat i suposen l'existència de guerrilles i grups paramilitars, el país ha tingut bons governants que sempre que han pogut han pactat acords de pau amb aquests grups i fins i tot han aconseguit que alguns dels seus membres hagin passat de la guerrilla a la política democràtica, sense gaire èxit, però, en les eleccions. Les guerrilles viuen del tràfic de drogues, segrestos, extorsions, impostos revolucionaris i robatoris en poblats de l'interior. La selva colombiana està plena de laboratoris on es processa la coca que prové de Bolívia i Perú. L'exèrcit colombià ha tingut èxits relatius en la lluita contra aquestes guerrilles i els buits els han aprofitat grups paramilitars que han acabat cometent els mateixos delictes. Tenia un soci i amic colombià, de la *gauche divine*, que era propietari d'una hisenda de milers d'hectàrees amb rius i prats per on hi pasturaven nombrosos ramats de vaques i altres animals. Un bon dia, malgrat la seva bona relació amb paramilitars, un grup d'aquests li va ocupar i expropiar la dita finca. La seva família tenia una de les empreses d'arts gràfiques més importants de Llatinoamèrica. Va morir prematurament de malaltia.

El dia acordat vaig anar a visitar l'oncle de la Montse, fra Josep de Mataró, a la residència dels pares caputxins. Vam estar mitja tarda xerrant sobre la família, que feia tants anys que no veia. També em va explicar la seva vida a la selva amazònica colombiana entre grans rius i els animals de la zona dels quals em va cridar l'atenció l'existència de la serp més gran, l'anaconda. M'explicava amb emoció com eren de bons els indis indígenes d'aquells indrets remots. Quan vam acabar vaig demanar si em podien cridar un taxi per tornar a l'hotel. L'austeritat franciscana es va imposar: quina falta feia agafar un taxi si allí a la vora hi havia la parada d'una línia d'autobusos que em deixaria al centre de Bogotà? L'oncle em va acompanyar a la parada i a empentes vaig pujar al bus.

Li vaig dir al conductor la parada on m'havien dit que havia de baixar i tothom es va oferir a avisar-me. El que en principi em feia molt respecte es va convertir en un cúmul d'amabilitat. Abans de la parada tothom em volia dir que era la següent i m'obrien pas per poder passar i baixar; no devien estar gaire acostumats a veure en aquell transport un home amb americana i corbata. En baixar em vaig trobar enmig d'un mercat immens on tots els productes per vendre estaven escampats per terra, hi havia de tot. De parades organitzades res, els venedors i venedores estaven a tocar l'un de l'altre i no sabia per on sortir-ne. Vaig preguntar per on ho podia fer per arribar a una *carrera*. M'ho van indicar molt amablement i per fi vaig poder arribar a la *carrera* i agafar un taxi. No tenia ni idea d'en quina part de la ciutat estava però el taxista em va dur a l'hotel. Ufff...

A Bogotà hi ha un lloc que tothom que visita la ciutat hi va. És el Montserrate, que porta aquest nom en record de la primera advocació que va acollir la capella que hi ha: la nostra Mare de Déu de Montserrat. És a poc més de 3.000 m d'alçada en una muntanya damunt de Bogotà. No hi he estat mai i me'n penedeixo. De l'entorn de Bogotà només he estat a la Catedral de la Sal. M'hi va dur un cop el distribuïdor que hi teníem en aquella ocasió. És a uns 60 quilòmetres de Bogotà, a la localitat de Zipaquirá. Quan entres a l'interior quedes impressionat perquè realment et sents dins d'una catedral per la seva forma i dimensions. A més de l'arquitectura hi ha esculpides estàtues de sal. Jo pateixo de vertigen i claustrofòbia, però allí dins no vaig sentir cap d'aquestes sensacions.

En un altre viatge que vaig fer amb la meva dona, una amiga ens va dur als afores de Bogotà, però relativament a prop, on hi tenia un camp de conreu de roses. Mai havia vist una tal extensió de rosers i tan ben cuidats, enfilats en cables amb els seus pals clavats a terra de tant en tant, com els pagesos de Lleida fan amb els fruiters. D'aquesta manera les roses es

poden tallar a l'alçada d'una persona. Allí es conreaven bona part de les nostres roses de Sant Jordi. Recordo que en aquell mateix viatge vam coincidir, perquè hi havíem quedat, amb un altre parent meu, cosí, el jesuïta Carles Palmés, que era el president de l'ACLAC –no estic segur que les sigles siguin les correctes– Asociación de Congregaciones Religiosas de Latino América i el Caribe. El Carles tenia la seu a Cochabamba, Bolívia, i recorria l'Amèrica Llatina donant els exercicis de Sant Ignasi a congregacions religioses. És de les persones més rectes i correctes que he conegut. Va morir fa dos anys amb més de noranta; va precipitar la seva mort els escàndols coneguts de pederàstia per part de jesuïtes a Bolívia.

Colòmbia, insisteixo, un gran país que, malgrat els problemes de seguretat que pateix, ha sabut mantenir les arrels culturals i amb bons governs democràtics, tret d'alguna excepció, que el consagren com una de les grans potències llatinoamericanes. Un detall d'aquest ambient d'inseguretat es pateix quan en surts per via aèria; a la porta d'embarcament, almenys durant molts anys, quan estaves assegut esperant que cridessin per embarcar, passaven uns policies amb gossos als quals se'ls havia provocat el "mono" ensumant l'equipatge de mà per cercar droga. La cosa no feia gens de gràcia perquè a aquells animals se'ls veia com desesperats, delerosos de trobar el que fos. Pensaves: i si s'equivoquen, si m'han posat droga a la bossa sense jo adonar-me? Et quedaves garratibat fins que se n'anaven. Ufffff...

Per acabar aquesta llarga carta explicaré l'estada a la ciutat més bonica de Colòmbia, Cartagena de Indias. Procedents de Caracas, hi vaig arribar amb la meva esposa i ens vam instal·lar en un hotel al costat d'una platja d'ambient tropical. Cartagena està situada a la riba caribenya de Colòmbia. La que dona al Pacífic està a l'oest separada per Panamà, país que els EUA van maniobrar perquè s'independitzés de Colòmbia i així van poder construir el canal de Panamà i controlar-lo. L'endemà de l'arribada, el primer que vam fer va

ser anar a la ciutat vella, una preciositat de carrers amb cases d'estil colonial de tots colors. La ciutat està emmurallada i a prop hi ha el castell de San Felipe, una gran fortalesa per on donàrem un tomb. Pels carrers del voltant hi circulaven uns autobusos decorats amb dibuixos molt acolorits per totes bandes. Vam visitar el santuari i casa de Sant Pere Claver, aquell jesuïta que nascut a Verdú, Urgell, va passar uns quaranta anys de la seva vida a Cartagena de Indias defensant i tenint cura dels esclaus que venien d'Àfrica i feien escala o es quedaven allí mateix. Va ser declarat Sant Patró de les Missions i Defensor dels Drets Humans. Recordo visitar l'habitació i el llit on va morir. Defora, passeigs de palmeres al costat del mar d'un blau intens. En una oficina turística vam comprar uns bitllets per anar l'endemà a les illes Rosario. De tornada a l'hotel vam sopar a l'aire lliure, al costat de la platja i acompanyats amb música tropical en directe. Crec que inclús vam ballar al ritme caribeny, però a la nostra manera.

L'endemà vam embarcar rumb a les Islas del Rosario. Com que l'embarcació era petita vam sortir per una drecera estreta amb manglars a banda i banda. En una petita platja, envoltada de densa vegetació, vam desembarcar i ens trobàrem uns homes que estaven cuinant peixos enfilats en unes canyes clavades al terra obliquament damunt d'un foc. Ens convidaren a provar aquell peix que estava deliciós. En acabar tornàrem als manglars i de dret a les Islas del Rosario que formen un arxipèlag de 28 illes enmig d'aigües d'un verd turquesa. En una de les que vam visitar hi havia un oceanari amb tortugues marines i grans peixos. En altres hi havia platges paradisiàques. Anant d'una a altra illa veies per tot arreu peixos de tots colors. Algunes illes eren esculls de corall. Vam dinar dins de la barca una mena de picnic que incloïa l'excursió.

Després de donar les darreres voltes enmig d'aquelles illes emprenguérem el retorn cap a Cartagena passant pels mateixos

manglars que a l'anada, però aquesta vegada vam anar a parar al riu Magdalena, el més important de Colòmbia. Baixava cabalós i al poc d'entrar-hi es va espatllar el motor de la barca i no hi va haver manera d'engegar-lo. El barquer ens va avisar que aniríem riu avall arrossegats pel corrent fins que arribéssim a la badia de Cartagena. El timoner va haver d'emprar tota la seva habilitat per poder anar rectes pel mig. En arribar a les aigües tranquil·les ens esperava una barca remolcadora que havia rebut l'avís per ràdio. Arribàrem a port sans i estalvis. L'endemà vam agafar un vol cap a Bogotà. Per acabar aquesta carta m'ha semblat oportú citar una frase de l'escriptor colombià i Premi Nobel de Literatura, Gabriel Garcia Márquez: *La vida no és la que uno vivió, sinó la que uno recuerda y como la recuerda para contarla.*